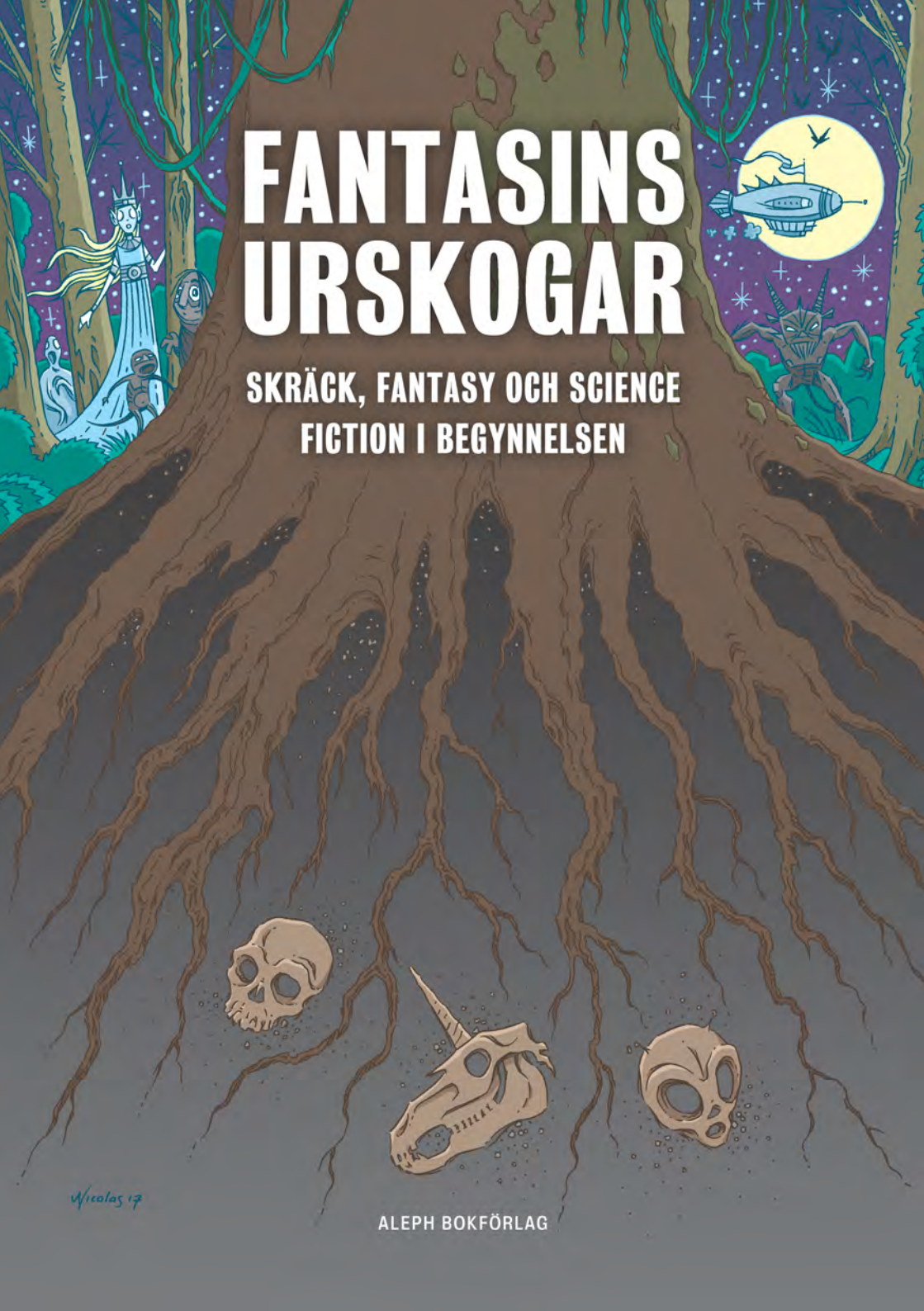

FANTASINS URSKOGAR

SKRÄCK, FANTASY OCH SCIENCE
FICTION I BEGYNNELSEN

Nicolas 17

ALEPH BOKFÖRLAG

ANDRA INTRESSANTA BÖCKER, UTGIVNA AV
ALEPH BOKFÖRLAG:

Aurora Ljungstedt: *Mord och andeväsen* — *På slaget tretton: berättelser efter midnatt* (antologi) — *Nattens paradis: svenska sällsambeter* (antologi) — *Skuggor vid afionlampan: 30 nattstycken* (antologi) — H.P. Lovecraft: *Sökandet efter det drömda Kadath* — William Hope Hodgson: *Rösten i mörkret* — *Syner i natten: ett skräckgalleri* (antologi) — *Berättelser i svart* (antologi) — *Likkistförsäljaren* (antologi) — J. Sheridan
Le Fanu: *Grönt te* — m.fl.

BESÖK

www.alephbok.com

Klassisk och nyskriven fantastik.

Rickard
BERGHORN (red.)

FANTASINS URSKOGAR

*Skräck, fantasy och science fiction
i begynnelsen*

ALEPH

Bokförlag

Mattias Fyhrs ”I gotikens irrgångar” är en bearbetad version av hans artikel i Minotauren löpnr 6, 2000. Rickard Berghorns ”Skräckromantik och proto-fantasy” är en bearbetning och sammanslagning av två texter: dels hans efterord till Fouqués *Undine* (Hastur 2012) och dels hans essä ”Med Hoffmann i mardrömmarnas rike” hos DagensBok.com 19/2 2005. Berghorns ”Frankenstein och vampyrerna” är en utökad och bearbetad version av motsvarande artikel i antologin *I nattens korridorer* (Aleph 2004). Bertil Falks ”Framtidstelegrafens paradoxer” originalpubliceras här (egentligen ett utdrag ur författarens ännu ej publicerade manus *Faktasin: Den svenskspråkiga science fiction-litteraturens historia*). Berghorns ”G.H. Mellins framtida mardröm” är en bearbetad och utökad version av hans för- och efterord till Mellins *Sveriges sista strid* (Timaos 2016). Berghorns ”Gotik, skräckromantik och mord” är en bearbetad och uppdaterad version av hans efterord till Ljungstedts *En jägares historier* (Hastur 2013). Annika Johanssons ”Fantasyns fader” publicerades tidigare i Minotauren löpnr 26-28, 2005. Martin Anderssons ”Lord Dunsany” är en uppdaterad version av hans artikel i Minotauren löpnr 26-28, 2005. Johanssons ”James Branch Cabell” originalpubliceras här. Anderssons ”Clark Ashton Smith” originalpubliceras här. Fyhrs ”Vilse i slottet Gormenghast” publicerades tidigare i antologin *I nattens korridorer* (Aleph 2004).

Fantasins urskogar är första delen i Alephs serie *Fantastikens mörker och ljus*, faktaböcker med artiklar, essäer och uppsatser om skräck-, fantasy- och science fiction-litteratur.

Omslaget är tecknat och formgivet av Nicolas Krizan.

© 2017 Aleph Bokförlag och respektive upphovsman. Inlagan formgiven av Rickard Berghorn. Första upplagan. Tryckt av Naucowe Wydawnictwo IVG i Szczecin, Polen 2017.

ISBN 978-91-87619-08-3

– Innehåll –

FANTASTIKENS MÖRKER OCH LJUS ... 7

Förord av Rickard Berghorn

URSKOGARNA I GOTIKENS MÅNSKEN

I gotikens irrgångar ... 9

Av Mattias Fyhr

Skräckromantik
och proto-fantasy: Friedrich de la Motte
Fouqué och E.T.A. Hoffmann ... 17

Av Rickard Berghorn

Frankenstein och vampyrerna:
Nätter med Mary Shelley
och John Polidori ... 37

Av Rickard Berghorn

SVENSKA PIONJÄRER

Framtidstelegrafens
paradoxer: Zacharias Topelius som
science fiction-författare ... 63

Av Bertil Falk

G.H. Mellins
framtida mardröm: Svensk science
fiction och rysskräck ... 71

Av Rickard Berghorn

Gotik, skräck-
romantik och mord:
Om Aurora Ljungstedt ... 85

Av Rickard Berghorn

FANTASY INNAN TOLKIEN

Fantasyns fader: George
MacDonald och Phantastes ... 101

Av Annika Johansson

Lord Dunsany:
Vandrare på det okändas ängder ... 115

Av Martin Andersson

James Branch Cabell: Den intellektuelle
cynikern och "pornografen" ... 127

Av Annika Johansson

Clark Ashton Smith:
Den okände mästaren ... 135

Av Martin Andersson

Vilse i slottet Gormenghast: Mervyn
Peake och den allegoriska
barndomen ... 145

Av Mattias Fyhr

FAKTARUTOR

Av Rickard Berghorn

The Castle of Otranto ... 10

Gotiken i utveckling ... 14

William Morris ... 34

Varney the Vampyre ... 44

Carmilla och Le Fanu ... 50

Martin Andersson

Clark Ashton Smith: Den okände mästaren

Tre författare i synnerhet har kommit att förknippas med pulpmagasinet *Weird Tales'* storhetstid på 1930-talet. H.P. Lovecraft, den äldste av dem, specialiserade sig på noveller med kosmisk fasa som tema, om mäktiga, obegripliga varelser som på olika sätt påverkar den triviala mänsklighetens liv; hans verk har sedermera inspirerat rollspel, filmer och horder av mer eller mindre begåvade imitatörer. Den yngste av dem, Robert E. Howard, koncentrerade sig på actionfyllda äventyrsberättelser om urstarka barbar-krigare som förkastade civilisationens onaturliga konventioner och bekämpade onda trollkarlar, monster och orättvisor; även hans verk har inspirerat mängder av sidoprodukter såsom rollspel och filmer. De har båda blivit standardnamn inom de fantastiska genrererna.

Men den mellerste av dem är den mest obskyre. Till skillnad från Lovecraft och Howard hade han den anglosaxiska världens vanligaste efternamn. Inga professionellt publicerade rollspel utspelar sig i hans Zothique, den ruinbeströdda kontinenten befolkad av dekadenta, cyniska folkspillror i jordens oändligt avlägsna framtid. Inga av hans många hjältar – Phillip Hastane, Satampra Zeiros, Eibon – har underhållit oss på vita duken. Inga heavy metal-band har gjort referenser till hans groteska, fantasifulle monster. Ändå är han en författare som inspirerat Jack Vance, Harlan Ellison, Gene

Wolfe, Ray Bradbury och flera andra moderna storheter, hans novellsamlingar har getts ut av Arkham House, och tidningarna på den amerikanska västkusten hyllade honom vid hans debut som ”pojkeniet från bergen”.

Jag talar om Clark Ashton Smith.

EN ANNORLUNDA UPPVÄXT

På 1880-talet arbetade Timeus Smith som nattreceptionist på Freeman Hotel i Auburn i Kalifornien. Han var son till en välbärgad fabriksägare i England, men hade gjort av med hela sitt arv på resor och hasardspel och tvingades därför under resten av sitt liv hanka sig fram med alla medel som stod till buds. Han träffade Mary Frances Gaylord, vars föräldrar hade en gård i Long Valley (omkring 4 kilometer från Auburn); tycke uppstod, och de gifte sig 1891. De var inte unga (båda var runt 40), men äktenskapet välsignades med en son, Clark Ashton Smith (”Clark” för somliga, ”Ashton” för andra, och ”Klarkash-Ton” för H.P. Lovecraft), som föddes fredagen den 13 januari på sina morföräldrars gård i Long Valley.

Fram till 1902 bodde familjen Smith på Clarks morföräldrars gård; därefter flyttade de till en stuga som Timeus byggt tillsammans med sin lille son på en 44 tunnland stor tomt i skogen på Boulder Ridge söder om Auburn. På grund av ett svårt anfall av scharlakansfeber började Clark skolan

sent, och hans späda kroppsbyggnad gjorde honom till ett mål för skolans översittare. I sin ensamhet tog han sin tillflykt till böcker och blev mycket förtjust i Edgar Allan Poe, bröderna Grimm och *Tusen och en natt*. Hans klena hälsa (som dock stadigt blev bättre genom att han ofta vistades ute dygnet runt och arbetade hårt) gjorde att skolgången blev högst sporadisk – han fick dock en del undervisning hemma, bl.a. i latin – och när han var 14 bestämde han sig, med stöd av sina föräldrar, för att inte börja på highschool, trots att han hade blivit antagen. En av anledningarna skall ha varit att han hade bestämt sig för att bli poet (Poes dikter hade gjort ett stort intryck på honom året innan) och ansåg att skolan inte kunde lära honom det han behövde kunna. För att ändå skaffa sig någon form av bildning läste han *Encyclopedia Britannica*. För att bygga upp sitt ordförråd – ovärderligt för en poet – läste han även *Webster's Unabridged Dictionary*. Senare i livet tog han sig också igenom varenda bok (2-3000 volymer) i det lokala Carnegie Library. Som vuxen lärde han sig på egen hand franska och spanska tillräckligt väl för att både översätta dikter från dessa språk (han översatte bl.a. Baudelaires *Les Fleurs du Mal*) och själv skriva egna dikter på dem.

EN TIDIG START

Smith började tidigt skriva. Hans allra första alster, tillkomna när han var 11, var sagor och imitationer av *Tusen och en natt*. När han var 14 skrev han sitt allra längsta verk, kortromanen *The Black Diamonds*, som är en äventyrsberättelse i *Tusen och en natt*-miljö. Denna förblev opublicerad fram till 2002; men den följdes av ytterligare äventyrsnoveller i orientalisk miljö, inspirerade av Rudyard Kiplings noveller om Indien, och flera av dessa publicerades profession-

Pojkgeniet Clark Ashton Smith 1912.

ellt, den första så tidigt som 1910 i *Overland Monthly* när Smith bara var 17 år gammal.

Men Smiths stora passion var poesin, och han betraktade sig livet ut som poet i första hand. En tidig inspirationskälla var, som tidigare nämnts, Edgar Allan Poe; en annan var George Sterling, som han för första gången läste 1907 när dennes mästerverk "A Wine of Wizardry" publicerades. Sterling var vid den tiden Kaliforniens inofficielle nationalpoet, en representant för den s.k. västkustromantiken som bland sina bekanta kunde räkna Jack London och Ambrose Bierce och som skrev formellt fulländade dikter, ofta med mytologiska eller kosmiska motiv.

Smiths dikter började publiceras i tidningar omkring 1910, och detta ledde till att han blev inbjuden att läsa för Monday Night Club, ett lokalt litterärt sällskap. En av medlemmarna kände Sterling och presenterade Smith för honom via brev i början av 1911. Sterling blev djupt imponerad av

Smiths diktning och tog på sig rollen som Smiths mentor, precis som Ambrose Bierce hade varit hans egen mentor. Under de följande 15 åren kommenterade Sterling Smiths dikter, gav honom råd, hjälpte honom att bli publicerad och höjde honom till skyarna i intervjuer och recensioner. När Sterling begick självmord 1926 tog Smith det ytterst hårt, vilket antyds av de många hyllningsdikter han skrev till sin mentors minne.

Smiths första diktsamling, *The Star-Treacher and Other Poems*, publicerades 1911 av Sterlings förläggare A.M. Robertson och blev genast något av en sensation. Kaliforniska tidningar hyllade Smith som "Väst-kustens Keats" och jämförde honom med

Byron, Shelley, Swinburne och Sterling. Ett exemplar av boken råkade också i händerna på Arthur Machen som skrev en mycket uppskattande recension. Den följdes senare av andra samlingar, såsom *Odes and Sonnets* och *Ebony and Crystal*, men ingen av dem uppnådde samma framgång. Redan när *The Star-Treacher* släpptes hade det litterära modet börjat svänga till modernismens fördel, och den poesi som skrevs av västkustromantikerna var helt enkelt inte i ropet längre. Om inte detta hade hänt, hävdar S.T. Joshi, är det mycket möjligt att Clark Ashton Smith idag hade räknats som 1900-talets främste amerikanske poet. Sterling själv beskrev honom som den störste levande amerikanske poeten bara ...

**Köp boken i din bokaffär och läs vidare!
Eller beställ direkt från förlaget:**

www.alephbok.com

Dagens fantastik – skräck, fantasy och science fiction – är brokig och mångskiftande, men genrerna har ändå gemensamma rötter i 1700-talets gotik och 1800-talets romantik. Artiklarna och essäerna i *Fantasins urskogar* bildar en litteraturhistorisk mosaik över de fantastiska genrernas första rotskott och pionjärer, utomlands såväl som i Sverige.

Det är en ofta bortglömd historia. Långt innan Tolkien fanns det respekterade och berömda fantasyförfattare, av vilka två ansågs vara kandidater till Nobelpriset i litteratur. Zacharias Topelius publicerade på 1860-talet en ögonvittnesskildring av framtiden, telegraferad till honom genom tid och rum. Och vampyrgenrens begynnelse visar sig vara intimt förknippad med syfillisdrabbade libertiner och Frankenstein. Litteraturhistorisk allmänbildning blandas med kuriosa och nya, oväntade upptäckter.

Författarna i boken tillhör det svenska toppskiktet bland fantastikens kännare och experter. Detta är första fristående delen i Alephs faktaserie *Fantastikens mörker och ljus*.

9 789187 619083 >

ISBN 978-91-87619-08-3

TIMAIOS PRESS

... är del av Aleph Bokförlag. Utger tankeväckande och märkliga böcker för dig som är intresserad av kuriosa, spekulationer, idé- och vetenskaps-historia. Förlaget publicerar fakta och skönlitteratur för såväl fackmannen som den intresserade lekmannen.
Utgivningen är på svenska och engelska.

www.timaiospress.com

Böcker av och om:

Epikuros — Lucretius — Atomism — Francis
Bacon — H.P. Lovecraft — Camille Flammarion — Diogenes
Laërtius — Emanuel Swedenborg — Erasmus Darwin —
E.T.A. Hoffmann — Platon — Andrew Crosse —
Och annat.